

Moji najdrahší synovia v Ježišovi Kristovi.

Stále myslím na vás, či som blízko alebo ďaleko. Mám iba jednu túžbu. Túžim vás vidieť šťastných v čase i vo večnosti. Táto myšlienka a táto túžba ma priviedla napísať vám tento list. Cítim, drahí moji, ťarchu svojej odlúčenosti a nevidieť vás a nepočuť mi spôsobuje bolesť, ktorú si neviete ani predstaviť. Preto som vám chcel napísať tieto riadky už pred týždňom, ale nával práce mi to nedovolil. Do môjho návratu chýba iba niekoľko dní, na jednako chcem urýchliť svoj príchod medzi vás aspoň listom, keď to už nemôžem urobiť osobne. Sú to slová toho, ktorý vás nežne miluje v Ježišovi Kristovi a je povinný hovoriť vám slobodne a otvorene ako otec. A vy mi to dovoľíte, pravda? A pozorne si ma vypočujete a urobíte, čo vám idem napísať.

Sen. Oratórium pred 1870

Povedal som, že stále myslím jedine na vás. A tak raz večer som sa utiahol do svojej izby a ako prípravu na odpočinok začal som sa modliť modlitby, ktoré ma naučila moja drahá mama. A tu, ani neviem, či som to zadriemal alebo či som sa dal uniesť roztržitosťou, zdalo sa mi, že predstúpili pred mňa dvaja mladíci z prvých čias oratória.

Jeden z nich sa priblížil, srdečne ma pozdravil a povedal:

Don Bosco, poznáte ma?

- Samozrejme, že ťa poznám, odpovedal som.
- A pamätáte sa ešte na mňa?
- Pamätám si na teba i na všetkých ostatných. Ty si Valfré a bol si v Oratóriu pred 1870.
- Povedzte, pokračoval, nechceli by ste vidieť chlapcov, čo boli v Oratóriu v tom čase?
- Chcel, povedal som. Ukáž mi ich. Urobí mi to veľkú radosť.

A Valfré mi ukázal všetkých chlapcov, ako vtedy vyzerali postavou i vekom. Zdalo sa mi, že som v starom Oratóriu práve cez prestávku. Všetko to tu bolo samý život, pohyb a veselosť. Chlapci behali a skákali. Jedni sa hrali s loptou, druhí tak iní inak. Na jednom mieste sa chlapci zhĺkli okolo kňaza a s otvorenými ústami ho počúvali, ako im rozpráva dajakú historku. Inde bol dušou hry zasa klerik. Zo všetkých strán sa ozýval spev a smiech a všade sa okolo klerikov a kňazov hemžili chlapci a veselo džavotali. Bolo vidno, že medzi chlapcami a predstavenými panovala najväčšia srdečnosť a dôvera. Cítil som sa pri tomto pohľade očarený a Valfré mi povedal:

- Rodinný duch prináša lásku a láska rodí dôvernosť. Dôvernosť otvára srdcia a tak sa chlapci so všetkým bez strachu zverujú svojim učiteľom, asistentom a predstaveným. Sú úprimní v svedení a ochotne prijímajú všetko, čo sa im rozkáže, lebo vedia, že ten, čo im rozkazuje, ich miluje.

Oratórium 1884

Tu sa priblížil ku mne druhý dávny chovanec. Bradu mal už celkom bielu a povedal:

- Don Bosco, nechceli by ste sa pozrieť a spoznať chlapcov, čo sú v Oratóriu teraz? Bol to Giuseppe Buzzetti.
- Isteže chcem, odpovedal som, veď som ich nevidel už celý mesiac.

A ukázal mi ich. Videl som Oratórium. Všetci ste boli na prestávke. Ale po radostnom krikú a speve ani stopy. Nebolo tu toho ruchu a života ako v prvom prípade.

Z postoja a z tvári mnohých chlapcov sa dala vyčítať unudenosť, malátnosť, znechutenie a nedôvera, a to ma veľmi zarmútilo. Pravda, videl som mnohých behať a hrať sa a zabávať v blaženej bezstarostnosti, ale mnohí postávali sami, opretí o stĺpy, pohrúžení do skľučujúcich myšlienok. Iní postávali po schodoch a

chodbách a balkónoch od záhrady, aby sa vyhli spoločnej rekreácii. Iní sa pomaly prechádzali v skupinkách, rozprávali polohlasne a podozrivo a zlomyseľne sa obzerali. Občas sa usmiali, ale bol to úsmev sprevádzaný pohľadmi, ktoré vyvolávali podozrenie a keby bol svätý Alojz v ich spoločnosti, iste by sa bol začervenal. Aj medzi tými, čo sa hrali, daktorí boli takí znechutení, že bolo jasne vidieť, že hra ich nijako nebaví.

- Videli ste svojich chlapcov? – spýtal sa ma dávny chovanec.
- Vidím ich, odpovedal som vzdychajúc.
- My sme kedysi neboli takí. Ako sa od nás len líšia!
- Bohužiaľ! Koľko nudy je v tejto rekreácii!

Tu treba hľadať príčinu, že mnohí chladno pristupujú k svätým sviatostiam a zanedbávajú pobožnosti v kostole a inde, že nie sú radi na mieste, kde ich božia prozreteľnosť zahŕňa všetkými darmi pre telo, dušu i myseľ. Tu má pôvod, že mnohí nejdú za svojim povolaním. Odtiaľto pramení nevďačnosť voči predstaveným, tajnostkárstvo a šomranie so všetkými svojimi smutnými následkami.

Zjavná a múdra láska

- Rozumiem, chápem, odpovedal som. Ale ako možno vliať týmto mojim drahým chlapcom nového ducha, aby nadobudli dávnu živosť, veselosť a srdečnosť?
- Láskou.
- Láskou? A či moji chlapci nie sú dosť milovaní? Dobré vieš, že ich mám rád. Vieš, koľko som pre nich vytrpel a zniesol za tých štyridsať rokov a koľko znášam a trpím ešte aj dnes. Koľko strádania, ponížovania a protivenstiev, koľko prenasledovania, aby som im zadovážil chlieb, domov, učiteľov a nadovšetko spásu ich duší. Urobil som pre nich všetko, čo som vedel a mohol, pre nich... veď sú láskou celého môjho života.
- Nehovorím o vás.
- A o kom teda? O tých, čo ma zastupujú? O direktoroch, prefektoch, učiteľoch a asistentoch? Nevidíš, že sú mučeníkmi štúdia a práce? Nevidíš, ako sa vo svojich mladých rokoch zodierajú za tých, ktorých im zverila božia prozreteľnosť?
- Vidím a uznávam, ale to nestačí. Treba ešte viac.
- Čo ešte treba?
- Aby chlapci nielen boli milovaní, ale aj aby cítili, že sú milovaní.
- A čo nemajú oči na hlave? Nemajú rozum? Nevidia, že všetko, čo sa pre nich robí, robí sa z lásky?
- Nie, opakujem, to ešte nestačí.
- A čo tu ešte treba?
- Aby sa tým, že sa cítia milovaní v príjemných veciach účasťou na ich chlapčenských zábavách, naučili vidieť lásku aj vo veciach, ktoré sa im páčia menej, ako je disciplína, štúdium, umŕtvovanie, a aby sa to naučili robiť s oduševnením a s láskou.

Vychovávateľia – duša rekreácie

- Vyjadri sa jasnejšie.
 - Pozorujte chlapcov cez rekreáciu.
- Zahľadel som sa a spýtal som sa: - A čo tu vlastne mám vidieť?
- Už toľko rokov sa venujete výchove chlapcov a nechápete? Pozrite sa lepšie. Kde sú naši saleziáni?

Prizrel som sa a videl som, že medzi chlapcami bolo len veľmi málo kňazov a klerikov a ešte menej sa ich zúčastňovalo na ich hrách. Predstavení už neboli dušou rekreácie. Väčšina sa ich prechádzala, zhovárali sa medzi sebou a nevšímali si, čo robia chlapci. Iní sa prizerali na rekreáciu, ale o chlapcov sa nezaujímal. Daktorí pozerali len zďaleka, či sa dakto nepreviní. A ktosi aj napomínal, ale bolo to zriedkakedy a k tomu ešte plné vyhrážania. Sem – tam sa našiel dajaký salezián, ktorý sa chcel zamiešať medzi chlapcov, ale videl som, že chlapci sa učiteľom a predstaveným premyslene vyhýbali.

A tu môj priateľ dodal:

- V dávnych časoch Oratória neboli ste vari vždy, no najmä cez rekreáciu medzi chlapcami? Pamätáte sa na tie krásne roky? Bolo to ako v raji. Bol to čas, na ktorý si vždy milo spomíname, lebo našou regulou bola láska a nemali sme pred vami nijaké tajomstvá.
- Veru! Všetko mi robilo radosť. Chlapci prichádzali ku mne plní nadšenia, túžili sa so mnou zhovárať a vypočuť si moje rady a podľa nich žiť. Teraz však vidíš, ako mi to znemožňujú ustavičné audiencie. I práce sa rozrastajú a nedovoľuje mi to ani moje zdravie.

- No dobre, ale keď to nemôžete robiť vy, prečo to nerobia vaši saleziáni? Prečo nenaliehate, prečo nevyžadujete, aby sa správali k chlapcom tak, ako ste sa správali vy?
 - Vyžadujem, môžem si pľúca vykričať, ale žiaľ, mnohí sa už necítia na také námahy ako kedysi.
 - A tak tým, že zanedbávajú menej, strácajú viac a toto viac sú ich námahy. Nech milujú, čo sa páči chlapcom, a vtedy chlapci budú milovať to, čo sa páči predstaveným. Takto ich námaha bude ľahká. Príčinou dnešnej zmeny v Oratóriu je to, že časť chlapcov nedôveruje predstaveným. Kedysi všetky srdcia boli pred predstavenými otvorené a chlapci svojich predstavených milovali a ochotne poslúchali. Teraz predstavených považujú za predstavených a nie za otcov, bratov a priateľov. Preto sa ich chlapci boja a málo ich milujú. Ak tu má byť znova jedno srdce a jedna duša, tak pre Kristovu lásku treba prelomiť tú zhubnú bariéru nedôvery a nahradiť ju srdečnou dôvernosťou. Poslušnosť nech vedie chovanca ako matka svoje dieťa. Tak zavládne v Oratóriu pokoj a dávna veselosť.
 - Ako sa dá prelomiť tá bariéra nedôvery?
 - Srdečnosťou, srdečnosťou k chlapcom najmä cez prestávku. Bez srdečnosti sa láska neprejaví a bez tohoto prejavu niet dôvernosti. Kto chce byť milovaný, musí ukázať, že miluje. Ježiš Kristus sa stal malým s malými a vzal na seba naše slabosti. On je učiteľom srdečnosti. Učiteľ, ktorého vidno za katedrou, je iba učiteľom a nič viac, ale keď ide s chovancami na rekreáciu, stáva sa bratom.
- Ak dakoho vidno kázať iba na kazateľnici, povie sa, že nerobí nič iné ako svoju povinnosť. Keď však povie slovo aj cez prestávku, tak to je slovo milujúce. Koľko obrátení spôsobilo dakolko vašich slov, pošepkaných chlapcovi do ucha pri hre!

Láskavosť

Kto vie, že je milovaný, miluje, a kto je milovaný, dosiahne všetko, najmä u chlapcov. Dôvera je ako elektrický prúd, ktorý prebieha medzi chlapcami a predstavenými. Srdcia sa otvárajú, ukazujú svoje potreby a prezrádzajú svoje chyby. Láska uľahčuje predstaveným znášať námahy, nudu, nevďačnosť, nepríjemnosti, nedostatky a nedbanlivosť chlapcov. Ježiš Kristus nedolomil nalomenú trstinu a nezahasil dymiaci knôt. To je náš vzor.

Potom už nebude nikoho, kto by pracoval z márnivosti, kto by trestal jedine preto, aby sa pomstil za urazenú samolásku, kto by sa vyzúval z asistovania zo žiarlivosti a strachu, aby ho dakto neprevýšil. Nik nebude ohovárať iného, aby si získal lásku a úctu chlapcov len pre seba a odstaviť ostatných predstavených. Tak sa získava len opovrhovanie a pokrytecké lichotenie. Nik sa neviaže na jedného chlapca, aby ho zbožňoval a zanedbával ostatných. Nik nebude pre svoje vlastné pohodlie zanedbávať veľmi dôležitú povinnosť asistovať. Nik sa nebude z prázdneho ľudského ohľadu zdráhať napomenúť, ak si to dakto zaslúži.

Ak tu bude panovať pravá láska, bude sa hľadať iba božia sláva a spása duší. Ak táto láska oslabne, už to dobre nepôjde.

Prečo sa láska ide nahrádzať studeným pravidlom? Prečo predstavení prestávajú zachovávať výchovné zásady, čo ich naučil don Bosco? Prečo sa systém, v ktorom sa dozorom a láskavosťou predchádza neporiadkom, nahrádza pomaly systémom pre predstaveného menej ťažším a pohodlnejším? Prečo sa nahrádza systémom vynášajúcim zákony, ktoré sa podopierajú trestami, vzbudzujú nenávisť a vyvolávajú nepríjemnosti, a keď sa nedbá na ich zachovávanie, prinášajú predstaveným len opovrhnutia a sú príčinou veľmi ťažkých neporiadkov?

Výchova nech je všetkým pre všetkých.

Toto je dôsledok nedostatku rodinného ducha. Ak teda chcete, aby sa do Oratória vrátilo dávne šťastie, nech sa uplatňuje dávny systém. Predstavený nech je všetkým pre všetkých, ochotný vždy si vypočúť každú pochybnosť a ponosu chlapcov. Nech otcovsky dozerá nad ich správaním a s láskou hľadá duchovné i časné dobro tých, ktorých mu zverila božia prozreteľnosť.

Potom už nebude zatvorených srdc a nebude nijakých tajnostkárstiev, ktoré zabijajú. Predstavení nech sú neúprosní, iba keď ide o nemravnosť. Je lepšie odvážiť sa prepustiť z domu nevinného ako držať pohoršlivca. Asistenti nech považujú za veľmi vážnu povinnosť svedomia oznámiť predstaveným všetko, o čom by vedeli, že je to urážka Boha.

Potom som sa pýtal:

- A ako možno dosiahnuť, aby tu panoval taký rodinný duch a láska a dôvera?
- Treba dôkladne zachovávať predpisy ústavu.
- A nič iného?

- Najlepším chodom pri obede je príjemný výraz tváre.

Smernice pre náboženský život chovancov

Medzitým čo môj dávny chovanec rozprával, pozoroval som so živou ľútosťou túto rekreáciu. Cítil som sa veľmi, veľmi unavený a táto únava ešte vzrastala. Tento tlak nadobudol takú silu, že som ho nezniesol. Strhol som sa a prebudil.

Stál som pri posteli. Nohy som mal opuchnuté a tak ma boleli, že som sa sotva udržal. Bolo už neskoro a tak som si ľahol rozhodnutý, že to všetko svojim synom napíšem.

Chcel by som nemať také sny, lebo ma veľmi vyčerpávajú. Na druhý deň som bol celý dolámaný a nemohol som sa dočkať večerného odpočinku. Ale len čo som si ľahol, začalo sa mi znova snívať. Predo mnou bol dvor a chlapci, čo sú teraz v Oratóriu. Začal som sa ho vypytovať.

- Čo si mi povedal, rozpoviem svojim saleziánom. Ale čo mám povedať chlapcom z Oratória?

Odpovedal mi:

- Povedz im, aby uznali, ako sa predstavení, učitelia a asistenti usilujú a namáhajú z lásky k nim. Ak by to neslúžilo ich dobru, nepodujímali by sa na také obety. Nech si pamätajú, že prameňom všetkého pokoja je pokora, a nech vedia znášať chyby iných, lebo na svete niet dokonalosti. Dokonalosť bude iba v nebi. Nech prestanú byť nespokojní, lebo šomranie ochladzuje srdcia. A nadovšetko nech sa usilujú žiť v božej milosti. Kto nemá pokoj s Bohom, nemá pokoj so sebou a nemá ho ani s inými.

- Ty mi teda hovoríš, že medzi mojimi chlapcami sú chlapci, ktorí nemajú pokoj s Bohom?

Toto je prvá príčina zlej nálady, prvá z toľkých, o ktorých viete, ktoré treba odstrániť a o ktorých vám teraz nemusím rozprávať. Nedôveruje iba ten, kto má tajnosti a kto sa bojí, že by mu vyšli najavo, lebo vie, že by sa musel za ne hanbiť a upadol by do nemilosti. A ďalej, ak srdce nemá pokoj s Bohom, stáva sa nepokojným, podráždeným, neznáša poslušnosť, pre nič za nič vybuchuje, zdá samu, že všetko ide zle a keďže nemá lásky, myslí si, že predstavení ho nemilujú.

- A pri tom všetkom, drahý môj, nevidíš, koľkí v Oratóriu pristupujú k spovedi a k prijímaniu?

- Je pravda, že mnohí pristupujú k spovedi, ale hlavnou chybou chlapcov, čo sa spovedajú, je nestálosť v predsavzatiach. Spovedajú sa, ale spovedajú sa stále z tých istých chýb, z tých istých blízkych príležitostí, z tých istých zlých návykov a neposlušností a zanedbávania povinností. A tak sa to ťahá po celé mesiace, by i roky, a daktorí sa tak dostávajú až do piatej gymnázie. Takéto spovede majú len malú alebo nijakú hodnotu a preto neprinášajú pokoj a keby si Boh povolal daktorého chlapca v takomto stave pred súdnu stolicu, nebola by to príjemná vec.

- A je mnoho takýchto chlapcov v Oratóriu?

- V porovnaní s veľkým počtom chlapcov v dome je ich málo. Pozoruj. A poukazoval mi ich.

Zahľadel som sa a videl som ich všetkých jedného po druhom. Zbadal som u nich veci, ktoré hlboko zarmútili moje srdce. Nechcem o nich tu písať, ale keď sa vrátim, každému poviem osobne, čo som u neho videl. Tu vám poviem len toľko, že je načase modliť sa a pevne sa rozhodnúť, rozhodnúť sa nie slovami, ale skutkami a ukázať, že medzi nami i naďalej žijú chlapci ako bol Comollo, Dominik Savio, Besucco a Saccardi.

A ešte som sa svojho priateľa spýtal:

- Máš mi ešte dačo povedať?

- Kážte všetkým, veľkým i malým, aby nikdy nezabúdali na Pannu Máriu Pomocnicu. Ved' ona ich sem zhromaždila, aby ich vyviedla z nebezpečenstva, z nebezpečenstiev sveta, aby sa milovali ako bratia a aby svojim dobrým správaním boli Bohu i jej na česť. To im ona svojimi milosťami a divmi zaobstarala chlieb a prostriedky na štúdiá. Nech nezabúdajú, že sú pred sviatkom svojej blahoslavennej matky a že s jej pomocou musí padnúť oná bariéra nedôvery, ktorú diabol dokázal postaviť medzi chlapcov a predstavených a z ktorej vie ťažiť na skazu nie jednej duše.

- A podarí sa nám strhnúť túto hrádzu?

- Podarí, len nech sú veľkí i malí ochotní z lásky k Panne Márii priniesť dajaké umŕtvenie a zachovávať to, čo som tu povedal.

Medzitým som ďalej pozoroval svojich chlapcov a pri pohľade na tých, čo boli na ceste do večného zatratenia, mi tak stislo srdce, že som sa prebudil. Chcel by som vám porozprávať ešte veľa dôležitých vecí, čo som videl, ale čas a okolnosti mi to nedovoľujú.

Kiež sa vrátia dni lásky a dôvery.

Končím. Viete, čo chce od vás tento stavec, ktorý si pre svojich drahých chlapcov zodrál život? Nič iného, len aby sa vrátili šťastné dni dávneho Oratória. Dni lásky a kresťanskej dôvery medzi chlapcami a predstavenými. Dni vládnosti a vzájomného porozumenia z lásky k Ježišovi Kristovi. Dni srdca otvorených v prostote a v nevinnosti, dni lásky a pravej veselosti pre všetkých. Potrebujem, aby ste ma potešili nádejou a sľubom, že urobíte všetko, čo chcem pre dobro vašich duší. Neuvedomujete si dostatočne svoje šťastie, že bývate v Oratóriu. Pred Bohom sa vám osvedčujem: Stačí, aby chlapec vstúpil do saleziánskeho domu, aby si ho Panna Mária vzala pod svoju osobitnú ochranu. Dohodnime sa teda všetci. Láska tých, čo rozkazujú, i láska tých, čo majú poslúchať, nech dá zavládnuť u nás duchu svätého Františka Saleského.

Drahí moji synáčikovia, blíži sa čas, keď sa budem musieť s vami rozlúčiť a odobrať sa na večnosť. /Poznámka tajomníka: Tu don Bosco prestal diktovať. Oči sa mu zaliali slzami. Nie od ľútosti, ale z nežnosti. Vyžarovala z jeho pohľadu i z tónu jeho hlasu. Po krátkej chvíľke pokračoval./ Túžim vás, najdrahší kňazi, klerici a chlapci, zanechať na tej ceste Pána, na ktorej vás on sám chce mať.

Na to vám Svätý otec, ktorého som videl v piatok 9. Mája, posielala z celého srdca svoje požehnanie. Na sviatok Panny Márie Pomocnice budem už medzi vami pred obrazom našej milovanej Matky

Želám si, aby sa tento sviatok oslávil so všetkou slávnosťou a don Lazzero a don Marchisio nech sa postarajú o to, aby bolo veselo aj v jedálni. Sviatok Panny Márie Pomocnice musí byť predohrou večného sviatku, ktorý budeme všetci spoločne raz oslavovať v nebi.

Váš najoddanejší v Ježišovi Kristovi kňaz Ján Bosco

Rím 10. Mája 1884

/Epistolario di Don Bosco 4, 261-269/

/MB 17, 107-114/